

patakmeder K-i oldalán, egy sík, lapályos szántón. Az előzetes terepbejárás során azonosított nagyméretű lelőhely 293 m hosszú szakasza esett a Kunágota MOL gázvezeték nyomvonalába. A kutatott 698 m²-ből 132 m² bizonyult régészeti fedettnek. A megelőző feltárást 2010. augusztus 16–24. között végeztük el, melynek során egy szórványos középső bronzkori telepet találtunk. A lelőhelyen a 70–100 cm humuszréteg eltávolítása után négy objektum feltárását figyeltük meg. Ezek közül három közepes méretű szemetesgödörnek, egy pedig kútnak bizonyult. Az objektumokból közepes mennyiségű kerámia és patics, valamint kevés állatcsont került elő. A gépi humuszolás során a legfelső – szántott – humuszrétegből meglehetősen nagy mennyiségű őskori kerámiatöredéket és paticsot gyűjtöttünk.

A leletek az elsődleges feldolgozás után a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Kulcsár Zoltán, Frank Tamás, Tarján László technikusok.

HARGITAI ANDRÁS

333. Nagybánhegyes határa

(Békés megye) B, Sza, Á

A Kunágota mezőfejlesztés project (Kág-4 jelű kút termelésbe állítása) keretében tervezett vezeték nyomvonalán 2010. február 27–28-án végeztünk szisztematikus régészeti terepbejárást.

Bas-dűlő déli része (KÖH 73085): A nyomvonal által érintett 0104/29 hrsz.-ú területen, a Nagybánhegyestől DNy-ra, Kaszapertől DK-re eső Bas-dűlő D-i szélén lokalizáltuk a lelőhelyet. A területen megfigyelhető geográfiai viszonyokat a térkép szintvonalai alapján lehet csupán hozzávetőlegesen azonosítani, mert a táj szabad szemmel alig követhető terephullámokkal tagolt. A lelőhely kiterjedése mintegy 200×200 m-es körzetben határozható meg. Egész területén Árpád-kori kerámialeletek fordultak elő.

Bas-dűlő, Juhász-tanya (KÖH 73089): A nyomvonal által érintett 0104/22–23, 30–31 hrsz.-ú ingatlanokon, Nagybánhegyestől DNy-ra, Kaszapertől DK-re, a Bas-dűlő közepén, az egykori – s a térképen még jelölt – Juhász-tanya helyétől kb. 100 m-re Ny-ra, ill. a Bas-dűlő ÉNy-i végében lévő nádas, vizenyős, lefolyástalan mélyedéstől DK-i irányban ugyancsak 100 m-re elhelyezkedő lelőhelyet találtunk. A terület sík, tagolatlan, s a térkép szintvonalai is csak hozzávetőlegesen azonosítható terephullámokat jelöl. Ezen a környéken, mintegy 300×200 m-es körzetben őskori, szarmata kori és Árpád-kori edénytöredékek jelezték a lelőhely kiterjedését. Az őskori és a szarmata kori kerámialeletek kisebb mennyiségben, az Árpád-kori darabok viszont nagyobb számban kerültek elő.

Kovácsnézi határszél (KÖH 73087): A nyomvonal által érintett 0199/12–15, 0127/24–25 hrsz.-ú telkeken, Nagybánhegyes belterületétől DNy-ra kb. 1600 m-re, a Reformátuskovácsnézától elválasztó határvonal két oldalán, a Kiosztott földek nevű dűlő K-i végében, felerész

a kovácsnézi területre átnyúlva, mintegy 450×300 m-es körzetben lehetett a felszínen őskori jellegű s ennél is nagyobb számban szarmata kori kerámiatöredékeket gyűjteni. A lelőhely É-i, középső részén egy csatorna halad a települések határvonalára mentén, s a lelőhely területén fordul ÉNy-i irányba. A lelőhely itteni É-i szélét nem lehetett pontosan meghatározni. Ugyanígy bizonytalan a kiterjedése a D-i szélén is, ahol a térkép is jelöli a felszínen lévő kisebb, hosszúkás, lefolyástalan mélyedést. A lelőhelyre semmilyen határozott geográfiai alakzat nem hívja fel a figyelmet, a leleteket lényegében a sík, tagolatlan felszínen sikerült gyűjteni. A térkép a lelőhely területétől egy nagyobb kiterjedésű, mélyebb fekvésű területet jelöl – elképzelhető, hogy évezredekkel korábban ez vízállásos terület volt, s az őskori és a szarmata kori népek ennek a déli partjára húzódva telepedtek le.

Összekötő út (KÖH 73093): A nyomvonal által érintett 0102/33–35 hrsz.-ú területeken, Nagybánhegyestől DNy-ra, a Reformátuskovácsnézi és Kaszaper közötti műúthoz vezető összekötő útnak közvetlenül az ÉNy-i oldalán, Nagybánhegyes belterületétől kb. 1900–2000 m-re elhelyezkedő lelőhelyet azonosítottunk. A térkép is jelzi azt a határozott, DNy–ÉK irányú mélyedést, amelynek neve a térkép jelölése szerint „Tatár-árok”. Kétségtelenül egykori vízmeder volt, ha napjainkra már ki is száradt. A Tatár-árok K-i oldalán, annak partján, ill. attól a kaszaperi műút felé haladó összekötő út nyomvonalára irányában, É-ről és D-ről is egykori vízmederrel, valamint mély fekvésű, régen minden bizonnyal vízjárta területekkel határolva helyezkedik el a lelőhely, hozzávetőlegesen 300×300 m-es körzetben. Területén bronzkori kerámialeletek fordultak elő.

Tatár-árok (KÖH 73091): A nyomvonal által érintett 0102/34–35, 0102/53–55, 0104/29 hrsz.-ú területeken, Nagybánhegyestől DNy-ra, a Reformátuskovácsnézi és Kaszaper közötti műúthoz vezető összekötő út nyomvonalától ÉNy-ra, az utóbbi összekötő úttól kb. 350 m-re, a térképen is jelölt ún. Tatár-árok Ny-i oldalán elhelyezkedő lelőhelyet dokumentáltunk, az Oravecz-dűlő ÉK-i szélén. A lelőhely becsült 550×400 m-es kiterjedési területén a felszín kisebb terephullámok teszik változatossá. A Tatár-árok kétségkívül kapcsolatban van a közelben lévő, és épp az árok nyomvonalára felé DNy-i irányból haladó Tatár-sáncsal és annak árkával is. A lelőhely ÉK-i és D-i szélé bizonytalan, ezekben az irányokban kiterjedtebb terepbejárást nem végeztünk. A Tatár-árok felőli harmadban kevés és kopott őskori kerámialeletet találtunk, míg a lelőhely ÉNy-i felében és szélé felé főleg szarmata kori és Árpád-kori edénytöredékeket lehetett gyűjteni.

SZATMÁRI IMRE

334. Nagybánhegyes határa

(Békés megye) Sza, A, Á, I

2010 júliusában megelőző régészeti feltárást végeztünk a Kunágota MOL gázvezeték-fektetés által érintett lelőhelyeken.

Bas-dűlő, Juhász tanya (Kunágota MOL-11 lh., KÖH 73089): A terepbejárás során azonosított lelőhely 295 m hosszú szakasza esett a gázvezeték 6 m széles nyomvonalába. A feltárt terület 470 m² volt. A 40–60 cm vastagságú felső termőrétteg alatta a világos barna löszös rétegben 11 objektum folyt rajzolódott ki, 3 csoportba sűrűsödve. A szelvény Ny-i felében 30 m hosszan 6 objektum jelentkezett egymás közelében: 5 szarmata és Árpád-kori kisebb-nagyobb méhkas alakú tárológödör és egy Árpád-kori, részben földbe mélyített ház részlete, ülőgödörrel és egy cölöphellyel. A házban döngölt padló és tüzelőhely nyomát nem találtuk. Az objektumokból kevés leletanyag került elő. A szarmata kori gödrökben kézzel formált fazék- és bögrétöredékeket, a korongolt edények közt szürke hombár-, fazék-, oldal-, és aljtöredékeket, duzzadt peremtöredékeket és fekete fényezett oldaltöredékeket találtunk. Az Árpád-kori leletanyag nagy része vékony falú, díszítetlen fazék- és oldaltöredék. A házból előkerült egy apró, rosszul kiégetett bikónikus orsógomb is.

Ettől az objektumcsoporttól 60 m-re K-re, egy teljesen különálló, leletanyag hiányában nem korhatározható kültéri kemence részletét tártuk fel. A kemence szájánál 2 kis kerek karólyukat találtunk, melyek valószínűleg a kemence védőtetejének a szerkezetéhez tartoztak. A kemencétől Ny-ra két avar kori síron kívül, már csak két, a szelvényen keresztülhaladó, ismeretlen korú árok szakaszt figyeltünk meg, melyek értelmezhetők a települést kerítő árkokként is.

Az ásatás legérdekesebb objektumai az avar kori fülkesírok. A szelvény K-i felében egymás mellett kb. 2,5 m távolságra két hasonló jellegű, ÉNy-DK-i tájolású fülkesír került elő. Mindkettő téglalap alakú, sárga homokos kevert betöltésű folttal jelentkezett a világosbarna talajban. Az egyik sír esetében a téglalap alakú aknarész teljesen üres volt, a DK-i oldalfalába ásva alakították ki a 2 m hosszan benyúló, kis lejtésszögű fülkét, mely egy bolygatatlan, háton fekvő, nyújtott testhelyzetű férficsontvázat rejtett. A sírban a medence tájékán rossz megtartású, vékony bronzlemezből készült övdíszeket, két téglalap alakú vascsatot, a bal kézfej közelében egy vastórt találtunk. A koponya két oldalán étel- és ital-melléklet nyoma került elő: egy kisméretű kézzel formált, vékony bekarcolt függőleges vonalakkal díszített csupor és egy kiskérődző részleges váza (koponya és 2 végtag csontjai). A másik sír esetében a fülkét szintén az előgödör DK-i oldalfalába ásták bele. Mérete hasonló a másik fülkéhez, viszont az előgödör különbözik az előző aknától, ugyanis a lekerekített sarkú téglalap alakú gödör lépcsőzetesen lemélyülő, a DK-i felében egy részleges szarvasmarhaváz volt. A fülkében egy bolygatatlan, háton fekvő, nyújtott testhelyzetű, szintén férficsontváza feküdt. Mellékletként a derék tájékán két téglalap alakú vascsat, egy vaskarika és egy vaskés került elő. A feltárt területen több sír nyomát nem találtuk, de elképzelhető, hogy a szelvényen kívül folytatódik a temetkezések sora.

Obsusza-dűlő (Kunágota MOL-12 lh. KÖH 73073): A lelőhely Nagybánhegyes külterületén, Kaszapertől 1200 m-re K-re, a Kunágota felé vezető műúttól 1000 m-re ÉK-re egy sík, tagolatlan területen található. A terepbejárás során azonosított lelőhely 135 m hosszú szakasza esett a gázvezeték 6 m széles nyomvonalába. A feltárt 487 m² területen 15 objektum folyt rajzolódott ki, szétszórva kb. 100 m hosszúságban. Három objektum téglalap alakú, részben földbe mélyített ház lehetett. Egyiket sem tudtuk teljesen feltárni, mert túlnyúltak a szelvényen. Döngölt padló vagy tüzelőhely nyomát nem találtuk. Feltártunk még a szelvényen keresztülhaladó 4 árok szakaszt és 8 gödröt. Az egyik közepes méretű, szabályos kör alakú, aknaszerű, mély gödör talán kútként funkcionálhatott, de teljes mélységében a talajvíz miatt nem tudtuk feltárni. A legérdekesebb objektum egy méhkas alakú tárológödör, melynek betöltésében két, anatómiai rendben lévő, teljes kutyacsontváz feküdt különböző mélységben, a gödör D-i és ÉK-i oldalfala mentén, köztük vastag égett réteg volt. Az állatcsontokon kívül két edényhez tarozó töredékeket találtunk a gödörben.

Az objektumokból igen kevés lelet került elő. A kerámiaanyag egy része durva, díszítetlen házikerámiákhoz tartozik, másik része finom, korongolt, szürke és vörös színű, nagyméretű hombár-, fazék-, és táltöredék. A feltárt objektumok egy szarmata település nyomai, melyek a feltárt terület K-i kétharmadában összpontosultak.

A leletanyag a MNM-NÖK szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozást követően a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Németh Dániel, Szabados György technikusok.

HERENDI ORSOLYA

335. Nagybánhegyes határa

(Békés megye) Sza, Á

2010 augusztusában a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársai megelőző régészeti feltárásokat folytattak a tervezett Kunágota MOL gázvezeték nyomvonalának építésével érintett régészeti lelőhelyeken.

Bas-dűlő déli széle (Kunágota MOL-10 lh., KÖH 73085): A lelőhely a Nagybánhegyestől DNY-ra, Kaszapertől DK-re eső Bas-dűlő D-i szélén helyezkedik el egy szabad szemmel alig kivehető dombháton. Augusztus 10–18. között több ütemben összesen 766 m²-en kutattunk. A feltárt 21 stratigráfiai egység közül 1 épületnek, 6 árok részletnek, 12 gödörnek és 1 pedig kútnak bizonyult. Korszakot meghatározó leletanyag 16 objektumból került elő, melyeket az Árpád-korhoz és a szarmata korhoz köthetünk; leletanyag hiányában egy objektum ismeretlen korú.

Az Árpád-korból 1 árok és 1 épület maradványa került elő. Az épületnek csak egy részét tudtuk feltárni,